

Diskussion vil sikkert ikke mindst komme til at beskæftige sig med de etnografiske og antropologiske Skildringer i Erik den Rødes Saga af Vinlands og Marklands Indfødte. Her synes man at staa paa mindre fast Grund, ogsaa fordi Fremstillingen straks eller i Løbet af de to Aarhundreder, der gik hen, inden Beretningen blev nedskrevet i den Form, hvori vi kender den, kan være undergaaet Ændringer under Paavirkning af Nordboernes Kendskab til Eskimoerne i Grønland. Imidlertid indeholder Skildringen af de Indfødte, som Karlsefne og hans Folk traf i Vinland, flere Træk, der adskiller dem fra Eskimoerne, og netop Forskellighederne vil her være af Betydning, da de maa stamme fra selvstændige Iagttagelser; men disse Træk peger netop hen paa Indianerne, som i langt senere Tid har levet ved St. Lawrenceflodens nedre Løb. Med Interesse maa man afvente de Indlæg, der sikkert vil fremkomme fra Specialisterne i disse Spørgsmaal, der, hvad Behandlingsmaade og videnskabelige Forudsætninger angaar, ligger ude i Historiens Periferi, men hvis endelige Løsning vil være af fundamental Betydning for hele vor Opfattelse af Nordboernes Færd og vor Værdsættelse af Sagaerne som historisk Kilde. Med Finnur Jónssons og H. P. Steensbys Afhandlinger synes vi at være rykket dette Maal nærmere end nogensinde tidligere, og hvis Fridtjof Nansens Kritik har kaldt hans Modstandere frem til fornyet Drøftelse af Spørgsmaalet, vil heller ikke hans Arbejde være gjort forgæves. *Thomas B. Bang.*

Københavns Universitet mindedes reformationens 400-aars jubilæum ved i sit festskrift at udsende en velskreven og i videnskabelig henseende meget vægtig afhandling af prof. I. O s k a r A n d e r s e n: **Overfor Kirkebruddet.** Heri optager forf. paany til nøjere prøvelse spørgsmaalet om Kristiern 2.s stilling til den lutherske bevægelse i hans kongetid, et spørgsmaal, der som bekendt tidligere er blevet indgaaende behandlet af Gram og Allen, men som iøvrigt de, der har fremsstillet denne konges regeringstid (Paludan-Müller, Heise) saavel som kirkehistorikere (Münter, Helweg) og retshistorikere (Kolderup-Rosenvinge, I. E. Larsen, Matzen) har maattet tage standpunkt til. Der var god grund til at tage dette spørgsmaal op paany, fordi der til belysning af det er fremkommet ny litteratur, særlig Herm. Barges store skrift om Karlstadt, hvori der tilskreves denne en betydelig indflydelse paa Kristiern 2.s store lovgivningsarbejder, og den deraf følgende store drøftelse mellem Barge og K. Müller af forholdet mellem Luther og Karlstadt. Ogsaa noget nyt kilde-materiale; det er glædeligt at se, at Acta Pontificum Danica dog har ydet adskillige bidrag til fremstillingen.

Over den europæiske baggrund orienterer forf. udtømmende i et interessant indledningsafsnit, der kun maaske er noget vidtspundet i forhold til, at hans egentlige emne kun spænder over det korte tidsrum af et godt aar, tiden fra 20. decbr. 1520 — den dag, da Martin Reinhard immatrikuleredes som student ved Københavns universitet — til 6. jan. 1522, datoen for stadfæstelsen af Kristiern 2.s byret i den for de jyske byer bestemte udformning. Men forf. har uimodsigeligt ret i, at for rigtigt at vurdere kirkepolitiske begivenheder i Danmark i dette korte tidsrum, er det ganske nødvendigt klart at holde sig for øje, til hvilket punkt den almindelige kirkepolitiske udvikling netop i dette aar er naaet. Naar man til bunds vil forstaa, hvilke maal „Kristiern 2.s forehavte religionsforandring i Danmark“ kan tænkes at have tilstræbt, maa man paa det nøjeste undgaa at fortolke den udfra, hvad der senere skete, ja blot meget kort tid efter fandt sted; *efter* kirkebruddet fik alt et ganske andet udseende, end det havde haft, da man endnu, endog uafvidende, stod overfor det. Det er en hovedfortjeneste ved Oskar Andersens skrift, at han overallt, i indledningen som i de to følgende afsnit, saa bestemt har hævdet denne grundtanke og bragt den i anvendelse ved sine vurderinger. Thi hvor indlysende rigtig denne simple grund sætning for historisk vurdering end er, fornægtes den dog atter og atter i historiske fremstillinger, dels ubevidst, dels fordi næsten alle historiske fremstillere har en usalig tilbøjelighed til at fremdrage og understrege alle træk og begivenheder, der „peger fremad“, idet de kun altfor let forleder sig selv til at tro, at de i almindelighed og i alt fald af de ledende statsmænd ogsaa erkendtes som „fremadpegende“ dengang, de forefaldt. Hvor meget denne historiske fremstilleres tyrkertro end strider mod al, ogsaa vor egen daglige erfaring, er den dog kun altfor levedygtig.

I sit indledningsafsnit fremhæver Oskar Andersen, at der endnu i størstedelen af aaret 1521 ikke kunde være nogen forudfølelse af, at man stod umiddelbart foran et afgørende og endeligt kirkebrud, det skulde da alene være i Karlstadts inderste sjæl. Hvad Luther angik, var hans kirkeopfattelse vel i sig selv et brud med Romerkirken, men han var selv den sidste til at anse det ydre brud som den nødvendige konsekvens deraf. Hans helhedssyn paa den ydre kristenhed var den nedarvede middelalderlige betragtning af kristenheden som den store enhed, der ikke maatte brydes; med rette kan det siges, at intet laa Luther fjernere end at ville grundlægge en ny kirke. Ikke opbrændelsen af bandrullen i decbr. 1520, ja selv ikke rigsdagen i Worms er for Luther et signal til de evangelisksindede om at bryde ud af Romerkirken og organisere en evangelisk menighed. Bruddet

indtræder først under Melanchtons og Karlstadts ledelse i oktbr., novbr. og decbr. 1521; 24. jan. 1522 organiseres Wittenberg som den første evangeliske menighed; endda søgte Luther som bekendt ved sin tilbagekomst fra Warlburg marts 1522 at standse denne udvikling og skrue den tilbage — med et lille smil noterer man, at forf. „ikke deler den gængse beundring“ for denne Luthers konservative kirkepolitik. Samtidig havde pavemagten ved Lateranmødet 1512--17 endelig sat foden paa nakken af konciliebevægelsen og gennem sin konkordatspolitik, der førtes til afgørende sejr ved konkordatet med Frankrig 1516, faaet knækket alle bestræbelser for virkelig selvstændige nationalkirker. I sin stærke fremhævelse af den faste sammentømring, hvortil pavekirken da var naaet, giver forf. de tyske forskere (Werminghoff og Sehling 1913) ret, der mod Rieker (1893) har hævdet, at al tale om den „førreformatoriske landskirke“ bør ophøre; der gaves ingen kirkelig forfatningsform af den art før reformationen, hvad der skete var alene, at paven og kurien for at sikre sig den fuldstændigst mulige dispositionsret over alle de højeste gejstlige embeder gennem konkordaterne gav landsherrerne del heri og derved fik magt til at undergrave domkapitlernes selvstændighed, og at paa den anden side et lands gejstlighed vilde søge beskyttelse hos landsherren mod kuriens udpresninger og vilkaarlighed. Af disse forhold fulgte vel, at landsherren fik lejlighed til at føre adskillige forhandlinger med paven og derigennem ogsaa indflydelse ved kurien; men konkordaterne var og blev dog kun privilegier, som paven tilstod landsherren og eventuelt kunde tilbagetage. Ligeledes at landsherrerne ogsaa ved lovgivning greb regulerende ind i kirkens verdslige forhold, som oftest dog paa betingelse af et paveligt samtykke dertil — men ved kirkens egentlige spiritualia rørte de ikke. Kirken vedblev at være en enhed under pavens styrelse; den opløstes ikke i landskirker, selvom fyrsterne fik udvidet deres patronats- og præsentatsret, tiltog sig forvaltningstilsyn med kirke- og klostergods eller ved forordninger skred ind mod gejstlighedens handelsvirksomhed, dens godserhvervelser eller dens privilegium fori. Det forekommer mig nu vel, at forf., følgende Sehling, gaar noget vidt i hævdelsen af denne opfattelse; man maa dog sikkert med Werminghoff indrømme, at alt dette var i alt fald „ansätze“ til en landskirkedannelse; hvor disse lilløb gaar videre til, at et verdsligt *placet* gøres til betingelse for bekendtgørelse af kirkelige forordninger, eller til at gejstlighedens livsførelse eller f. eks. processioner, helgendyrkelse, afladsvæsen eller lign. reguleres ved forordninger, kommer den verdslige myndighed dog et indgreb i kirkens spiritualia saa betænkelig nær, at man maa sige, at disse udviklings-

linier „peger frem“ mod en landskirke. Men Oskar Andersen har sikkert ret i, at samtiden ikke deri saa de muligheder for brud paa kirkeeenheden paa rent katolsk grundlag, som reformationsbruddet har lært os at spejde efter, og at en antagelse om, at man bevidst arbejdede frem mod en egentlig „landskirke“ er udelukket i alt fald for tiden op til 1522.

Af afhandlingens to hovedkapitler omhandler det første Kristiern 2.s indkaldelse af wittenbergske prædikanter og lærere (63—138). Det blev som bekendt hurtigt et hovedanklagepunkt mod kongen, at han havde „den himmelske gud til fortørnelse og mange simple og enfoldige undersøatter til vildfarelse, tilstedet og opholdet nogle aar forleden aabenbarlige kættere udi hans naades kongelige stad København, som haver prædiket og lært den menige mand imod den kristelige tro og hellige romerske kirke“. Det er rigtigt, at forf. ved sin undersøgelse af, i hvilket omfang, under hvilke former og i hvilken hensigt disse indkaldelser fandt sted, i det store og hele forkaster den danske tradition og foretrækker til grundlag for sin fremstilling at tage universitetsmatrikler og samtidige breve. Det er nemlig ganske øjensynligt eller rettere, det bliver ved forf.s skarpt gennemførte undersøgelse klart, at den danske tradition er grundfordærvet af partilidenskaben. Denne udspringer i sammensværgelsesbrevet af 21. decbr. 1522 og gaar fra Frederik 1.s haandfæstning videre gennem Skibykrøniken til Svaning. Af Svannings fremstilling bortset fra et par træk, der kan undersøres som selvoplevede (skoledrengens efterabning af Martin Reinhardts prædikener, og at disse fandt sted i Nikolaj kirke), overhovedet kun er sekundær og ganske hviler paa Skibykrøniken, paaviser forf. til den fuldkommenhed, at det endog er lykkedes ham at paavise verbaloverensstemmelse mellem denne og Svaning (74, anm. 1). Derimod burde forf. ikke tvivle om, at afhandlingen om Kristiern 1. i Gl. kgl. saml. 244, 4to virkelig er Svanings, selvom den ikke er skrevet med hans haand. Han har her oversat den yngre Hans Svanings bekendte ord: *Meursium esse Svaningium redivivum*; en sammenligning mellem Meursii Kristiern 1.s historie og afhandlingen viser da ogsaa fuldstændig overensstemmelse, ligesom Hvitfeldt har sine meddelelser om Københavns universitets første lærere netop herfra. Naar Hvitfeldt ikke har medtaget stykket om Gabler og Karlstadt, maa dette forklares ved, at han, der fulgte et langt fastere kronologisk system end Svaning, ikke har villet medtage dette stykke i Kristiern 1.s historie, og saa ikke har faaet det med i sin Kristiern 2.s historie, — undertiden bortkommer excerpter under udarbejdelsen af et stort værk, og den brave rigskansler har i det hele arbejdet meget hastigt.

Resultatet af forf.s undersøgelse, hvad kendsgerningerne angaar, er, at kong Kristiern i oktbr. 1520 har sendt bud til Sachsen efter en præst, der egnede sig til ansættelse i hofgejstligheden, maaske til afløsning af dronningens skriftefader Mansuerus, som han havde afskediget i juli. Som følge heraf kom Martin Reinhard hertil fra Wittenberg i decbr. og ansattes som kgl. kapellan, samtidig med at han 20. decbr. indskreves ved universitetet som theologisk studerende. Som kapellan har han prædiket for hoffet og dets omgivelser (maaske Mogens Gjøe, Hans Mikkelsen, Kristiern Winter) i Københavns slotskapel, efter Kristiern 2.s tilbagekomst fra Sverige omkring 1. febr. 1521 ifølge et kongeligt magtsprog ogsaa for en større tilhørerkreds, rimeligvis i Nikolaj kirke. Men det kan kun have været nogle faa gange omkring fastelavn (11. febr.), hvortil Svanings erindring om pebliogens naragtige efterligninger af hans prædikemaade naturligt maa henføres; thi allerede i slutn. af febr. blev Reinhard sendt tilbage til Tyskland, i kongelig naade og som kongens betroede sendebud om at faa Karlstadt, og maaske selve Luther, hertil, og for selv at promovere i Wittenberg og efter promotionen at vende tilbage til Danmark. Om han fik promoveret, er tvivlsomt; tilbage kom han i alt fald ikke. Derimod maa det tilskrives hans sendelse, at Mathias Gabler kom herop i marts 1521; han blev her i to aar, men virkede kun som lærer i Græsk ved universitetet, han prædikede ikke. Ligeledes at Andreas Karlstadt kom herop — men han blev her kun i tre uger i slutn. af maj og beg. af juni. Han kom hertil med store forventninger, fordi tilbudet til ham gik ud paa, at han foruden at være universitetslærer skulde knyttes nær til kongens person som prædikant, raadgiver og dommer, og han havde af Reinhard's meddelelser faaet det indtryk, at kong Kristiern vilde „forfølge papisterne“. Men det viste sig hurtigt, at dette var en misforstaaelse. Da det kom til, at kongen endelig skulde tage ham i sin tjeneste, satte denne som udtrykkelig betingelse, at han ikke maatte optræde literært med angreb mod paven, med mindre kongen selv havde billiget det! Dermed satte kongen en grænse for Karlstadts ytringsfrihed, der i forhold til det aandelige udviklingstrin, hvortil denne var naaet, var saa utaaleligt snæver, at han aldeles ikke kunde acceptere den — og samtidig havde Karlstadt faaet et saa uhyggeligt indtryk af kongens egen personlighed, at han kun ønskede hurtigst muligt at slippe bort. Efter som sagt kun tre ugers ophold forlod han derfor Danmark med et efter hans senere udsagn nødvendigt løfte om at vende tilbage — men i sit inderste fast besluttet paa aldrig mere at gense det.

Dette er, hvad der foreligger om Kristiern 2.s indkaldelse af

„aabenbarlige kættere“, og med rette slutter forf. deraf, at saalidt som kongen i den første halvdel af 1521 kunde vide, at den lutherske bevægelse vilde føre til det store kirkebrud, saalidt har han ønsket at hidføre et saadant brud. Hvad han har ønsket og villet støtte var „bibelsk prædiken“ af bibelfaste prædikanter; men dermed befandt han sig endnu paa god katolsk grund. Man behøver ikke at forudsætte ustadighed, lune, omsving eller ny taktik for at forstaa kongens stilling; „den interesse, han i 1517 havde vist reformvennerne ved at støtte oprettelsen af karmeliterkollegiet og derved muliggøre ansættelsen af bibelteologen Poul Helgesen ved universitetet, er ikke forskellig fra den, der driver ham til indkaldelsen af Wittenbergerne“.

„Og den har,“ siger forf., „sin konsekvente fortsættelse i den nye reformlovgivnings kirkelige bestemmelser“. Undersøgelsen heraf er æmnet for afhandlingens tredje kapitel: „Kristiern 2.s nye love og hans kirkelige standpunkt“ (139—202). Ved denne undersøgelse yder forf. et særdeles værdifuldt bidrag til studiet af Kristiern 2.s reformlovgivning, der indeholdes i hans landret og byret, af hvilke som bekendt den første er os overleveret kun i et udkast, men maa være promulgeret inden 22. decbr. 1521, da den anvendes i praksis i en domsafsigelse, medens den anden, der er bevaret i afvigende udfærdigelse til de skaanske, fynske og jyske købstæder, men ikke de sjællandske, er trykt af Kolderup-Rosenvinge efter eksemplaret for Jylland og dateret 6. jan. 1522. Forholdet mellem de to love er et vanskeligt problem; medens byretten angiver sig selv som tiltraadt af rigsraadet, tyder alt paa, at landretten ikke har fundet rigsraadets billigelse, og bestemmelsen i Frederik 1.s haandfæstning § 73 er utvivlsomt direkte rettet mod kongens udstedelse af love, der ikke har faaet rigsraadets sanktion. Heraf følger da, at landretten er udstedt af kongelig magtfuldkommenhed, uden rigsraadets samtykke, inden 22. decbr. 1521. Men naar? Forf. har her ved et par interessante iagttagelser givet grundlag for en nøjere tidsbestemmelse. En skrivelse af 13. novbr. fra det danske rigsraad til den norske erkebisp Erik Valkendorf, hvori det anbefales denne at søge sin ret for Danmarks og Norges rigsraad, viser, at rigsraadet da ikke vidste, at Kristiern 2.s landret vilde indeholde en bestemmelse om, at rigets bisper havde alene at søge deres ret hos den ved selve landretten oprettede kammerret i Roskilde. Naar landretten har optaget en bestemmelse mod bispers brug af piber og trommer ved indtog til herredage eller i andre maader, mener forf., at denne bestemmelse er foraarsaget ved Dietrich Slaghecks indtog i Lund 2. novbr. 1521, der netop foregik med piber og trommer. Saaledes bliver da tidspunktet for landrettens promul-

gation at sætte melem 21. novbr. og 22. decbr. 1521, men eftersom byrettens dato 6. jan. 1522 er datoen for dennes udstedelse, ikke dens vedtagelsesdato, vil det være naturligt at forklare sig forholdet saaledes, at begge love er blevet forelagt rigsraadet til godkendelse engang i beg. af decbr. 1521, og at rigsraadet da har vedtaget byretten, men nægtet sit samtykke til landretten, der alligevel er blevet udstedt som kongelig forordning inden 22. decbr., medens den af rigsraadet vedtagne byret først senere er blevet udarbejdet i de forskellige provinsudformninger. Denne konjekturforklaring af forholdet mellem de to love og deres udstedelse synes mig særdeles tilfredsstillende.

Ved en nøjagtig og meget lærerig gennemgang af de to loves bestemmelser vedrørende kirken, først af dem, der er fælles for begge love, dernæst af de langt flere, der er særlige for landretten, paaviser forf., at alle disse bestemmelser, rettelig forstaaede, er gode katolske bestemmelser efter den almindelige opfattelse af, hvad der var godt katolsk i 1521; i den grad endog, at adskillige af dem, som allerede Münter har paavist, i virkeligheden kun er fornyelse af ældre, da tilsidesat kanonisk ret. At referere forf.s bevisførelse punkt for punkt vilde her føre for vidt; jeg maa nøjes med at henvise til hans egen fremstilling. Den kritiske fortolkning af disse lovbestemmelser er det værdifuldeste afsnit af afhandlingen, ogsaa som et eksempel til efterfølgelse for danske historikere; i virkeligheden er det jo forbavsende og noget nedslaaende at iagttage, i hvor ringe grad dansk historieforskning — og det gælder alle tidsrum — har søgt at afvinde lovteksterne de rige bidrag til forstaaelse af det danske samfunds udvikling, der ligger gemt i dem. Blandt forf.s mange skarpsindige paavisninger og lovfortolkninger er undersøgelsen om kammerretten vel nok den interessanteste; særlig fortolkningen af omfanget af kammerrettens kompetence, hvorved forf. søger at paavise, at byretten med sine ord „alle aandelige sager“ kun kan mene gods- og beneficientsager, hvad enten disse retsager paadrages gejstlige fra verdslig side eller de skyldes indbyrdes trætte, men ingelunde sager om kirkens lære, disciplin og organisation eller om kirketugten.

Men naar da Kristiern 2.s love, hvad deres kirkelige bestemmelser angaar, saa bestemt har karakter af god katolsk, omend skrap reformlovgivning, er det klart, at det ikke kan være Karlstadts røst, der taler igennem dem. Det er ikke muligt at antage, at Karlstadt, der i aarets tre sidste maaneder var lederen af den udvikling, der førte menigheden i Wittenberg til det virkelige og afgørende brud med pavekirken, skulde i maj—juni have ment, at hans opfattelse af de kirkelige stridsspørgsmaal lod sig

omstøtte i lovregler som dem, vi finder i Kristiern 2.s love. Barge har ganske uret i sin formening om, at „reformatorens teologiske overbevisninger skinner igennem ved en hel række enkeltbestemmelser“ i landretten; hvad han henviser til: lovens krav om bibelkundskab som betingelse for ordination, dens paabud om prædiken, om at klosterløfter ikke maa aflægges i for ung alder, indskrænkninger af munketiggeriet samt „den gentagne, overraskende paaberaabelse af bibelen“ er ikke krav, der er ejendommelige for Karlstadt eller forefindes i hans skrifter, og ganske særlig er kravet om bibelkundskab ikke andet end udtryk for den rent middelalderlige, katolske bibelinteresse, saaledes som den paa dansk grund saa stærkt fremtræder hos Christiern Pedersen længe før Luthers fremtræden. Snarere kunde man mene, at lovene var paavirkede af Luthers egne skrifter, men en jævnførelse giver heller ikke her positivt udslag; „hvad der mest interesserer Luther, interesserer ikke Kristiern 2. det ringeste“.

Selve det, at Karlstadt kun opholdt sig her i tre uger, gør det ogsaa meget lidet sandsynligt, at han, der var fuldstændig fremmed for danske forhold, skulde have naact at øve nogen væsentlig indflydelse paa saa store og vanskelige lovarbejder, hvis udarbejdelse, som udstedelsen af forordningen om købstadsforhold af 10. febr. 1521 viser, i det mindste har staaet paa et aars tid, og som maa have paalagt de mænd, hvem dette var overdraget, et kolossalt arbejde. Man kunde da nok tvivle om, hvorvidt han overhovedet er blevet kaldet til deltagelse i dette arbejde; et bevis herfor synes dog den mærkelige passus at afgive, der i landrettens § 17 er knyttet til denne paragrafs forbud mod at gejstlige i fremtiden køber jordegods: „uden de ville efterfølge St. Pauli lærdom, som han skriver i sin første epistel kap. 3 ad Timotheum, raader dennem, at de tager hustru og lever udi den hellige ægteskab, som deres gamle forfædre gjort have“. Eftersom denne passus ikke findes i byrettens tilsvarende § 91, er den utvivlsomt ogsaa blevet strøget i den endelige redaktion af landretten, som vi ikke kender; men som den staaer, er den vel nok et bevis for, at Karlstadt har deltaget i kommissionsarbejdet, eftersom ganske den samme henvisning til 1 Tim. 3 genfindes i det latinske skrift om coelibatet, som Karlstadt udgav kort efter sin tilbagekomst fra Danmark. Men den er i saa fald det eneste bevis, paa engang om at Karlstadt har deltaget i arbejdet og om, hvor ringe betydning denne hans deltagelse fik, enten fordi det ikke lykkedes ham at faa tilslutning til sine anskuelser i lovkommissionen, eller, som forf. vistnok med rette antager, fordi han i betragtning af den tankegang, han mødte der og navnlig

hos kongen, overhovedet ikke har turdet eller villet fremsætte sine yderliggaaende, reformatoriske ideer.

I de slutninger, som forf. vil drage fra det af ham anførte til viden om Kristiern 2.s personlige religiøse standpunkt i aaret 1521 (131, 135, 137, 196 f.) kan jeg ikke følge ham; jeg foretrækker Paludan-Müllers agnostiske bekendelse om Frederik 1.: „hans personlige religion kender jeg ikke“. Det forekommer mig i alt fald sikkert, at fra de love, der bærer Kristiern 2.s navn, kan der ikke hentes oplysning herom. Det er et mærkeligt forhold, at danske historikere almindeligvis nærer den anskuelse, at lovgivningsarbejder fra tiden før 1848 maa anses for udslag af danske kongers personlige anskuelser om de forhold, der lovgives om; jeg kan ikke forklare mig det anderledes, end at det er en hos historikerne tilbagebleven rest af den danske enevældes officielle teori om, at al lovgivning direkte emanerede fra Hans Majestæt. Hvem ved, om Kristiern 2. helt var tilfreds med de love, som den af ham nedsatte kommission, hvis førstemand vel nok var Hans Mikkelsen, havde udarbejdet; hvem ved overhovedet, hvor meget af den politik, der er knyttet til hans navn, der virkelig var hans egen? Men en videre drøftelse af dette spørgsmaal vilde føre for vidt.

Det skrift, som Oskar Andersen har udsendt som udtryk for Universitetets erindring om reformationen, er meget værdifuldt for historisk videnskab og derfor til ære for Københavns Universitet og til ære for forfatteren selv — man tør maaske tillade sig dertil at knytte et ønske om, at forfatteren ogsaa i fremtiden vilde søge sin egen ære i historisk forskning; de, der kan gøre det, er ikke saa mange, at historieforskningen har raad til at afse nogen af dem.

E. A

A. Szelagowski's lille Skrift *Der Kampf um die Ostsee* virker saare aktuelt, og det er vel ogsaa derfor, det midt under Krigen blev oversat fra Polsk (Forf. er Professor ved Universitetet i Lemberg), med et Forord af den bekendte Prof. S. Günther i München. Det er en geografisk-historisk Skitse, der uddyber Problemet Havets Indflydelse paa Statsdannelserne og vil vise, at Østersøen fra 16. Aarh. spiller samme Rolle baade i skandinavisk og europæisk Politik som tidligere Middelhavet. Fra 17de Aarh., da det nordiske Spørgsmaal løstes, har Alliancen mellem Preussen og Rusland forlagt Europas Tyngdepunkt fra Madrid—Paris til Spree—Neva.

Det er dog ikke saa meget dette Resultat som den Udvikling, der førte hertil, som interesserer Forf., og Grunden hertil er aabenbart hans polske Nationalitet. Med dyb Sympati skildrer